

**Л. Ф. МОГИЛЬНИК**  
**ЛІСНИК — ЛІСІВНИК — ЛІСІВНИЦТВО**

В українській мові є такі слова, як *лісник — лісівник — лісівництво, пташник — птахівник — птахівництво, гусятник — гусівник — гусівництво, собачник — собаківник — собаківництво* і такі, як *козар — козівник — козівництво* та ін.

Ці суфіксальні слова на **-ник** порівняно давні. Вони означають людей за певним видом діяльності по догляду за тваринами чи рослинами, названими твірними основами цих іменників: *лісник* — це лісовий сторож, *пташник* — той, хто доглядає свійську птицю, *гусятник* — пастух гусей, *собачник* — любитель собак, псовий мисливець. Відображені вони і в літературі: «Вона ходила в ліс, де стояли готові зруби.., і розпитувала про ціни в лісників» (М. Коцюбинський); «*Гусятник-хлопець* заганяв од берега гусей додому» (Л. Глібов); «Враз розлігся в темноті різкий свист *собачника* Савки, що аж шарахнулись коні» (П. Панч); «В кооперативах і народних маєтках [Куби] ще не вистачає бригадирів, нормувальників, садівників, рільників, *пташників*» («Рад. Україна»).

Оскільки доглядають за свійською птицею в основному жінки, то відповідний іменник фіксується в жіночому роді: «Коли окремі групи птиці виділяють для відгодівлі, *пташницям*, які за ними доглядають, нараховують трудовні за кожний кілограм приросту ваги птиці» (Колгоспна енциклопедія).

Слово *козар* рідковживане, означає «пастух кіз»: «*Козар* сміється очима до своїх кіз» (М. Коцюбинський).

Якщо слово *козар* «пастух кіз» фактично стало історизмом, а порівняно нове слово *козівник* — «спеціаліст у галузі козівництва» — виникло за аналогією до таких слів, як *птахівник, лісівник* та ін., то деякі порівняно давні слова на **-ар** (напр., *коняр* «пастух коней, конюх», *свинар* «пастух свиней; той, хто доглядає свиней») розширили свою семантику і зараз означають ще «фахівець із конярства» чи «фахівець із свинарства». Пор. у тексті: «Василь зненавидів науку. — Я тебе у *свинарі* запру! — сварилася мати» (Панас Мирний); «Вже коні стомлені заведено до стайні, і всипали вівса їм *конярі*» (М. Рильський); «Багато уваги *свинарі* колгоспу приділяють добору маточного поголів'я» («Колгоспник України»); «Відповідно до запитів епохи *конярі*.. поставили за мету вивести швидких на рисі, сильних і нарядних упряжних коней» («Конярство»). *Вівчар* колись означало «пастух овець», а *скотар* — це «пастух рогатого скота»: «Сопілка — *вівчареві* втіха» (Номис); «Розпустив *вівчар* вівці та на крутій гірці» (А. Метлинський); «*Скотарі*, табунщики, чабани і отарщики плентались по степах» (О. Стороженко). Тепер у них розвинулись нові значення. *Вівчар* — це кваліфікований спеціаліст з вівчарства, а *скотар* — із скотарства.

Іменники на **-ство**, що вказують на діяльність, пов'язану з вирощуванням певних видів рослин чи тварин, давні, напр. слово *конокормство* — «догляд і годівля коней феодалів селянами-кріпаками» — у писемних пам'ятках зустрічається вже в XIV ст. А таких селян тоді називали *конокормцями*. Пізніше в українській мові з'являються такі слова, як *скотарство, конярство, вівчарство* та ін. Проте в дореволюційний період вони мали значення промислу чи заняття окремих скотарів, конярів, вівчарів та ін. Так, до слова *скотарство* у Словнику української мови за ред. Б. Грінченка наводиться відповідник російською мовою *скотоводство*. В. Даль у своєму словнику характеризує його як «промысел и занятие скотовода». Отже, у дореволюційний період слова типу *скотарство, конярство, вівчарство, виноградарство* та ін. були назвами відповідних промислів; *кушнірство, бондарство, колісництво, чинбарство* та ін. Тоді не було розбіжності в смислового і структурного відношеннях: *вівчарство* — це заняття, промисел вівчарів, *конярство* — це заняття, промисел конярів та ін.

Тільки після революції, особливо з процесом колективізації, слова типу *скотарство, конярство, вівчарство* та ін. змінили свою семантику: із назв відповідних промислів вони стали назвами відповідних галузей народного господарства: *вівчарство* — це галузь

народного господарства по вирощуванню овець (а не промисел вівчарів), *конярство* — це галузь народного господарства по вирощуванню коней (а не промисел конярів). Значна кількість іменників на *-ство*, в тому числі й тих, що з'явилися після революції, продовжують розширювати свою семантику. Напр., слово *птахівництво* — це не тільки галузь народного господарства по розведенню свійської птиці, а й підприємство, господарство і, нарешті, — це галузь сільськогосподарської науки, яка займається питаннями розведення й удосконалення порід свійської птиці: «Український науково-дослідний інститут *птахівництва* розробив систему *качківництва* на основі використання кормової бази водоймищ» («Наука і життя»); «— В табун завжди треба збирати птиць з однаковим пір'ям. Це кажу вам я, спеціаліст *курівництва* й *птахівництва* взагалі» (П. Загребельний). *Виноградарство* — це також не тільки галузь сільського господарства по вирощуванню й розведенню винограду, а й наукова дисципліна, що вивчає біологічні особливості винограду і розробляє способи одержання високих врожаїв. Очевидно, ми зустрілись з фактом, близьким до того, коли полісемія починає переростати в омонімію.